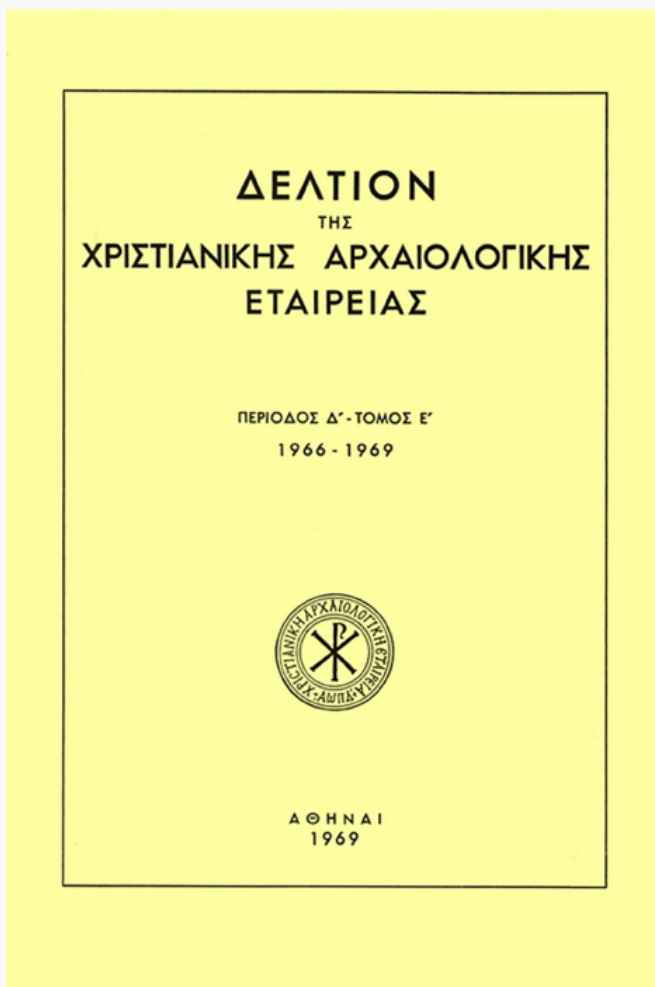


Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 5 (1969)

Δελτίον ΧΑΕ 5 (1969), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Δημητρίου Ευαγγελίδη (1888-1959)



Η ζωγραφική στην Πόλη μετά την Άλωση Painting in Constantinople after the Fall

Μανόλης ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

doi: [10.12681/dchae.790](https://doi.org/10.12681/dchae.790)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ Μ. (1969). Η ζωγραφική στην Πόλη μετά την Άλωση Painting in Constantinople after the Fall. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 5, 186. <https://doi.org/10.12681/dchae.790>



ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η ζωγραφική στην Πόλη μετά την Άλωση

Μανόλης ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Δελτίον ΧΑΕ 5 (1969), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του
Δημητρίου Ευαγγελίδη (1888-1959) • Σελ. 186

ΑΘΗΝΑ 1969

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ

Σὲ ἔκτενή μελέτη γιὰ μιὰ εἰκόνα τοῦ Ἁγ. Εὐσταθίου στὴν Σαλαμίνα (Δ. Πάλλας, εἰς Χαριστήριον Ἁ. Ὁρλάνδου, τ. Γ', 1966, σ. 328 - 369, πίν. ΧCIII - CXI), διατυπώνεται συμπερασματικὰ ἡ ἀπορία πῶς δὲν ἐτέθηκε ὡς τὰ τώρα τὸ ἐρώτημα γιὰ τὴ ζωγραφικὴ τῆς Κωνσταντινούπολης μετὰ τὴν ἄλωση. Ἡ ἀπορία προκύπτει ἀπὸ τὴν πεποίθηση τοῦ σ. ὅτι μὲ τὴν μελέτη του αὐτὴ ἰχνεύουμε τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς ἀξιόλογου ζωγραφικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ 16ου - 17ου αἰ. στὴν καρδιά τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῆς ὀρθοδοξίας. Εἶναι ἀδιανόητο τὸ νὰ μὴν ὑπῆρχε (σ. 369). Ἡ ἰχνευση συνίσταται στὴν διαπίστωση ὅτι ἡ ἀνάγλυφη διακόσμηση τοῦ κάμπου τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγ. Εὐσταθίου ἔχει κάποια συγγένεια μὲ τὴν διακόσμηση μιᾶς εἰκόνας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀκαθόριστης καταγωγῆς¹. Ἐπίσης ὁ φωτοστέφανος τοῦ Ἁγ. Εὐσταθίου μὲ ἔκτυπους κυκλίσκους, βρίσκεται ἀπαράλλαχτος σὲ μιὰ εἰκόνα Σταυρώσεως στὴν Πριγκιπόνησο, πὺ εἶναι ἐπίσης ἀκαθόριστης καταγωγῆς².

Τόσο ἀδύνατα ἐσωτερικὰ (δηλ. ἐξωτερικὰ) στοιχεῖα — συνηθισμένα ἄλλωστε σὲ ἄλλες περιοχὲς πὺ δὲν μνημονεύονται — δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ξεκινήσει ἔστω καὶ ἰχνηλασία κωνσταντινουπολίτικου ἐργαστηρίου καὶ πολὺ περισσότερο ν' ἀποδοθῆ σ' αὐτὸ μιὰ ἀξιόλογη εἰκόνα. Ἐξάλλου, ἔρευνα σὲ πραγματικὰ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα, ὅπως θὰ ἦταν ἡ τεχντροπικὴ σύγκριση μὲ μιὰ τουλάχιστον εἰκόνα πὺ νὰ προέρχεται ἀναμφισβήτητα ἀπὸ τὴν Πόλη, δὲν ἔγινε καὶ τοῦτο ὀφείλεται στὴ σιωπηρὴ βεβαιότητα ὅτι οὔτε μιὰ παρόμοια εἰκόνα δὲν εἶναι ὡς τώρα γνωστὴ. Μποροῦμε νὰ προσθέσουμε ἐδῶ ὅτι ἡ ἄγνοια αὐτὴ δὲν εἶναι τυχαία. Συμπίπτει μὲ τὴν σαφέστατης σημασίας διαπίστωση πὺ κάνομε ἐρευνώντας τὶς ἑννέα ἑκατοντάδες ὀνομάτων Ἑλλήνων ζωγράφων μετὰ τὴν ἄλωση, γνωστῶν ὡς τώρα ἀπὸ μνημεῖα καὶ ἀρχεϊακὰ στοιχεῖα : οὔτε ἓνα ὄνομα δὲν ἀνήκει σὲ ζωγράφο ὄχι μόνον ἐργαζόμενο ἀλλὰ οὔτε κἂν καταγόμενο ἀπὸ τὴν Πόλη. Ἄλλωστε τὸ φαινόμενο εἶναι γενικώτερο. Θρησκευτικὴ ζωγραφικὴ δὲν φαίνεται νὰ καλλιεργεῖται σὲ καμμιά ἀπὸ τὶς μεγάλες πόλεις ὅπου ζοῦσε ὁ τουρκοκρατούμενος Ἑλληνισμός : Θεσσαλονίκη, Σμύρνη, Γιάννενα. Θὰ ἦταν ἀδιανόητο νὰ ἔκανε ἐξαίρεση ἡ Πόλη.

M. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

1. Γ. Σωτηρίου, Κεμήλια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 28, πίν. 15 : ἐκεῖ χρονολογεῖται ἡ εἰκόνα στὸν 16ον αἰώνα, χωρὶς ἄλλη ἐνδειξη.

2. D. T. Rice, Byzantinische Kunst, Μόναχο 1964, εἰκ. 349. Σωστὰ λέει ὁ Πάλλας ὅτι δὲν εἶναι κρητικῆς σχολῆς, ἀλλὰ τίποτε δὲν δείχνει προέλευση ἀπὸ τὴν Πόλη.